

Om Karens joik og Tim Tam Tam

Joik er ofte forbundet med melodier fra det innlandssamiske området. Men joiken som ligger til grunn for musikkvideoen *Tim Tam Tam* er en sjøsamisk personjoik som tilhørte Karen Nilsen (f.1855) fra Snefjord, Måsøy kommune i Vest Finnmark. I musikkvideoen er det Ylva, hovedpersonen i *Joikefeber*, som fremfører joiken.

Etterkommere av Karen Nilsen har klart å bevare joiken frem til i dag – så den er i hvertfall mer enn **135** år gammel. Men hadde det ikke vært for musikkforsker Ola Graff ved Universitetet i Tromsø, så hadde nok joiken gått i glemmeboka med Gjertrud Matheussen. Hun er den siste gjenlevende som husker joiken og er barnebarnet til Karen Nilsen. Gjertrud lærte bort Karens joik til Ylva. Vi hører også Gjertruds stemme i musikkvideoen *Tim Tam Tam*.

Teksten i norsk oversettelse er hentet fra Ola Graffs bok *Om kjæresten min vil jeg joike* og er slik:

Norsk	Samisk
Hvis jeg hadde tatt Johan Mikkel,	Jus mun lihččun Johan Mihkkal
så hadde jeg nå lyst i gull og sølv	váldán de mun lihččun dál gollin ja silban čuovgan
Og slengt den gamle råtne pesken (<i>skinnkåpe</i>) til to ender av vannet.	ja guovtte geahčai jávrri maid guohca muottá šlivgon,
Tila mej tala mej tim tam tam	Tila mej tala mej tim tam tam
Ei stor bjelle slamra også	Ja stuorra biellu maid šlámadii,
Tila mej tala mej tim tam tam	ja tila mej tala mej tim tam tam

Utsagnene er lagt i munnen på Karen, men man vet ikke hvem som har lagd joiken. En av Graff sine informanter sier at det var Karen selv som lagde joiken etter at det ble slutt med Johan Mikkel.

Joiken til Karen Nilsen fører seg pent inn i rekken av personjoiker fra Snefjord som handler om kjærlighet i ulike stadier. De fleste av disse joikene som ble lagd mot slutten av 1800-tallet og på begynnelsen av 1900-tallet, var humoristiske og benyttet seg av poesi og ironi som virkemidler.

I produksjonen av musikkvideoen ble det lagd en løselig historie basert på møtet mellom sjø-same jenta Karen (spilt av Ylva) og den antatte reindrifts-gutten Johan Mikkel (spilt av danseren Sigurd Johan Heide). Verselinjen i den refreng-klingende delen av joiken, ei stor bjelle slamra tila mej tala mej tim tam tam, kan i hvert fall tyde på at han var tilknyttet reindriften og at han kunne ha stor reinlykke. Samtidig finnes det en henvisning til Karasjok i en annen versjon av samme joik.

Antakeligvis kom Johan Mikkel flyttende til Snefjord med reinflokken om våren, og det var her på sommer-beitet på Karens hjemplass at de to ungdommene må ha forelsket seg i hverandre. Det var nok ikke uvanlig at sjøsamiske jenter gledet seg til våren da guttene fra innlandet kom med reinflokken og vice versa. Dette møtet er også et hovedmotiv for musikkvideoen.

Kanskje hadde Karen og Johan Mikkel kjent hverandre fra barnsben av fordi reindrifts-samene og flokken kom alltid tilbake til samme plassen ved kysten. Der var det vanlig å praktisere den tradisjonsrike *verdde-ordningen* – et venns-kapsforhold mellom familier fra den bofaste samiske kyst-befolkningen og fra reindriften. Familiene hadde en uskreven, men gjensidig og forpliktende avtale om å hjelpe hverandre, og ordningen kunne overføres fra generasjon til generasjon.

I musikkvideoen Tim Tam Tam ser vi hvordan Karen forestiller seg rikdommen som Johan Mikkel og hans reinlykke skal bringe, hun har mange søljer i gull og sølv på brystet. At bruden bærer mange søljer (*risku* på samisk), er en måte å vise sin rikdom og status på. Det kan også handle om klasse-forskjeller.

Barnebarnet til Karen, Gjertrud Matheussen som går i sitt 94. år (i 2014), sier at joiken handler om kjærlighetssorg fordi Karen angrer seg for at hun ikke ville gifte seg med han likevel. Men professor Graff lurer på om det ikke er snakk om ironi, fordi Karen ble godt gift senere i livet. Da kan joiken forstås som at Karen egentlig var godt fornøyd med at hun fant en annen. Kanskje Johan Mikkel var en dreng – altså en ung løs-medarbeider som ikke tilhørte reindrifts-enheten eller *siidaen* (samisk) og som bare hadde skrytt på seg en stor reinflokk. Kanskje det hele bare var et sjekketriks for at hun skulle bli sammen med ham...

Se også Graffs tolkning av joikens innhold, tekst og musikkanalyse *i oppleggets støttemateriell* (Om *kjæresten min vil jeg joike*, s. 127 – 132)

På hjemmesiden til Tromsø Museum kan man lytte til flere av Snefjord-joikene – joiket av hans informanter

Om Snefjord

Musikkvideoen ble tatt opp i området i og rundt Snefjord. For 100 år siden var dette ei livlig bygd med en sterk samisk selvbevissthet med innbyggere som ønsket å beholde språket og kulturen sin, Nå er bygda nesten folketom. I 1908 ble et av de første skoleinternatene i Finnmark bygd i Snefjord. Norge var blitt en egen stat og fornorskningen av samene satte inn for fullt. Ved å holde samiske skolebarn borte fra hjemmene sine og lære dem det norske språk, norsk levemåte og norsk tankesett tapte barna mye av sin egen kultur. Å joike ble mer sjeldent, for med den norske kulturen kom salmesang, nye instrumenter som trampe-orgel, trekkspill og munnspeil. Nordmenn hadde andre melodier og sang på en helt annen måte. Med radioen åpnet det seg også en ny verden av fremmed musikk som påvirket og svekket joikens særpreg og stilling etterhvert.

Joik er en muntlig tradisjon som føres videre fra generasjon til generasjon, men hvis det samiske samfunnet joiken hører hjemme i, går i oppløsning, forsvinner også joiken. Det skjedde i Snefjord som i løpet av første halvdel av forrige århundre mistet mye av sin samiske identitet på grunn av fornorskningen. Barna måtte gå på internatskole, og norsk var det eneste tillatte undervisningsspråket. Det gjorde at mange samer fikk en følelse av at ens egen kultur ikke var noe verd, siden man måtte forandre seg og bli norsk. Dette var nok en av grunnene til at samene i Snefjord sluttet å dikte joik til hverandre, og på 1980- og 1990-tallet var det bare noen få eldre mennesker som husket de gamle joikene i Snefjord.

Andre opptakssteder

I musikkvideoen Tim Tam Tam får man glimt fra gamle dager kombinert med moderne dans, musikk og rytmer. Moderne pop har også vært en inspirasjonskilde for Ylva i moderniseringen av joiken. Opptakene er gjort i et spesielt naturområde langs den nasjonale turistveien (fylkesvei 889) til Havøysund. Her finnes mange underlige steinformasjoner som har hatt betydning i samisk folketro. For eksempel Ahku, bestemorsteinen, som ligger i Revsbotn hvor det kan ha blitt ofret (seidet) i tidligere tider. Sjøsamisk tun i Smørfjord er med sine gammer også brukt som opptakssted for musikkvideoen. ***Se under støttmateriell - linkeark.***

Stumfilm-stil

I filmen Joikefeber er de fleste av musikkvideoene lagd i svart/hvitt film – dette for å minne oss på at flere av menneskene det joikes om levde fremdeles i stumfilmtida rundt 1920- 1930. I Tim Tam Tam er det også partier som har musikk fra denne tida som f.eks ragtime der Ylva spiller piano og joikelærer Johan Sara spiller trompet.